

PRÒLEG



L'origen del fet religiós
de les cultures antigues i politeistes,
i l'origen i l'esdevenir del judaisme i del cristianisme

Em complau de presentar al lector aquest nou llibre de Lluís Busquets i Grabulosa, format en teologia a la Universitat Pontifícia Gregoriana de Roma i mestre meu de llengua i literatura catalanes, treballador infatigable que, amb aquesta nova publicació, es proposa tot un repte: descriure, per a un públic ampli i afanyós de saber, un viatge fascinant que pren per fites els llibres de la Bíblia, de l'Antic i del Nou Testament.

L'exemplar que teniu a les mans és el primer de tres volums que, seguint com a eix principal el text de la Bíblia cristiana, a la vegada indaga en l'origen del fet religiós de les cultures antigues i politeistes, i en l'origen i l'esdevenir del judaisme i del cristianisme a través dels tres pilars de l'obra: la Torà i els Llibres històrics (vol. I), els Profetes i els Escrits (vol. II) i el Nou Testament (vol. III).

Aquest primer volum porta per títol *Grans religions, la Torà i els llibres històrics* i s'estructura, de manera original i molt ambiciosa, en quatre pilars principals, en els quals s'hi toca el tema de les religions politeistes orientals (hinduisme i budisme) i del món antic (religions a Mesopotàmia, Egipte, Grècia i Roma), les quals, sens dubte, deixaran la seva petja en el judaisme, quant a l'elaboració de doctrines metafísiques (immortalitat de l'ànima, re-

surrecció del cos, metempsicosi, dualisme, escatologia, angelologia, etc.), fins llavors alienes al culte cananeu antic i semític en general, unes idees que, amb l'arribada de l'imperi aquemènida i hel·lenístic, aniran aflorant en els llibres més tardans de l'Antic Testament, en tota la rica literatura jueva intertestamentària i s'aniran elaborant després en els escrits neotestamentaris (cap. I).

A continuació, en el capítol segon, s'hi tracta ja del Pentateuc, la Torà hebrea, la Llei Escrita jueva que és el nucli central del judaisme, a partir de la qual s'estructura tota la vida privada i religiosa del jueu. La Torà Escrita fou, segons el judaisme, revelada a Moisès, al Sinaí, juntament amb la Llei Oral, la qual, en època rabínica, serà posada per escrit en hebreu (Mixnà) i comentada en arameu (Guemarà) i constituirà, paral·lelament a la Torà Escrita, per al judaisme rabínic, un segon text inspirat i sinaític: el Talmud (de Babilònia, en la versió oficial, i de Palestina, en la versió paraoficial).

El capítol tercer se centra en la història deuteronomista, transmesa en els llibres de Deuteronomi, de Josuè, de Samuel i de Reis, que històricament s'allarguen fins la caiguda de Samaria i del Regne del Nord (Israel), en mans dels assiris (721 aC) –amb la consegüent deportació de la població a assíria–, i el Regne del Sud (Judà) (587/6 aC), en mans de l'imperi neobabilònic: amb la destrucció de Jerusalem i del Temple de Salomó per part de Nabucodonosor II, s'inicia la deportació a l'exili de les elits de Judà a Babilònia, moment clau per l'origen del judaisme i la formació dels llibres de la Bíblia Hebrea.

Finalment, el capítol quart se centra en el tema de l'exili a Egipte i a Babilònia. Tots dos exilis, descrits en la Bíblia, esdevindran històricament dos focus de floració importantíssims per al judaisme: a Babilònia, les elits reials i sacerdotals de Jerusalem, exiliades allí arran del setge de Nabucodonosor II, s'adonaran de la importància de mantenir-se units en un sol poble malgrat les vicissituds i de mantenir les tradicions antigues: s'inicia, en aquest moment històric crucial, el judaisme, tal com l'entenem avui, monoteista i torà-centrista. La història del judaisme, com a religió té, doncs, el seu inici després de l'exili a Babilònia (segle VI aC), moment en què el poble d'Israel es reconstitueix com a realitat espiritual i religiosa i neix com a comunitat. La presència jueva a Babilònia serà tan important que, segles més tard, ja en època rabínica, esdevindrà, juntament amb Tiberíades (a la Galilea), un focus d'academicisme de primer ordre: allí s'hi enllestirà per escrit el Talmud de Babilònia, la versió oficial de la Llei Oral per al judaisme, i també s'hi vocalitzarà i puntuarà masorèticament el text de la Bíblia Hebrea, l'anomenat

textus receptus (fins llavors únicament consonàntic) mitjançant l'anomenada vocalització supralinear babilònica. Fins al segle XI, les acadèmies rabíniques de Sura, Naḥardea i Pumbedita gaudiran de renom i prestigi a tot el món jueu.

Egipte també serà terra d'acollença de l'exili jueu: com a fita més important del judaisme alexandrí, en època hel·lenística, s'hi farà la primera traducció (segle III aC - 1a m. segle I dC) en llengua no semítica, en grec, seguint els patrons més rigorosos de l'escola de filòlegs alexandrins, de tota la Bíblia Hebrea: la Septuaginta (LXX) o traducció dels Setanta, esperonada per Ptolomeu Filadelf, però també per les necessitats sinagogals de la rica, culta i potent aljama jueva d'Alexandria, fou, sens dubte, un fet singular en l'antiguitat. El text dels LXX esdevindrà la traducció oficial per a l'aljama jueva d'Alexandria i tindrà tant de prestigi que, en l'origen de les primeres comunitats judeocristianes de la diàspora mediterrània, serà adoptat com a text oficial, un text a partir del qual es faran les traduccions en siríac (arameu cristià) de la Peshiṭṭa, de la *Vetus Latina* i les traduccions en etiòpic clàssic (ge'ez) i en copte (egipci cristià).

Aquesta darrera part toca també el tema dels estrats redaccionals del Pentateuc i de la teoria de les quatre fonts i la situa en l'estat actual de la qüestió. Tot seguit, es tracta dels llibres bíblics que descriuen l'època de domini persa de Judà (llibres de Cròniques, Esdres i Nehemies), de l'època hel·lenística i asmonea (primer i segon llibres de Macabeus) i de l'època romana, sota el domini del rei Herodes el Gran, figura cabdal –malgrat la mala fama que ens en donen l'evangeli de Mateu i les obres de Flavi Josep–, sota el llarg regnat del qual (37 aC - 4 aC), Palestina visqué, paral·lelament a la *pax augusta* de tot l'imperi, una edat d'or, caracteritzada per la bonança econòmica i el floriment de la cultura i de les arts, que es plasmà en tota una millora d'infraestructures (*via maris*), de fortificacions (Masada, Maquerunt, Heròdeon) i de les obres magnífiques del Temple de Jerusalem.

El lector hi trobarà, per a cadascuna d'aquestes quatre parts, un apartat específic, molt detallat i ben elaborat, corresponent a la iconografia, en què l'autor s'ha dedicat a cercar en les arts figuratives, la literatura, la música, l'arquitectura i el cinema testimonis de primer ordre inspirats directament en episodis i personatges bíblics. Aquesta secció iconogràfica, doncs, fa com de pont entre els llibres bíblics –escrits entre la segona meitat del primer mil·lenni aC i els primers segles dC– i el moment present, car testimonia la continuïtat i la vigència del text bíblic com a font d'inspiració en les arts

d'occident a través dels segles, fins a dia d'avui. Cadascun d'aquests quatre capítols, a més a més, conté un apartat de bibliografia actualitzada «per saber-ne més», així com un seguit de mapes i taules cronològiques molt ben treballats que n'il·lustren didàcticament el contingut.

Seguits d'aquests quatre capítols, aquest primer volum es clou amb un apèndix, interessant i original, per a cada secció. L'apèndix primer tracta del fet religiós i espiritual en l'home i de com contempen les diferents tradicions el camí místic de l'ànima humana fins al seu retorn a Déu: s'hi fa especial menció al camí de la noviolència o inofensivitat (skt. *ahimsa*), la virtut més important per a l'hinduisme i el budisme, que ha de ser practicada en l'àmbit mental, verbal i físic, tan aclamada per Gandhi i, a casa nostra, per Lluís M. Xirinacs.

L'apèndix dels cap. 2-4 tracta de temes tan fonamentals com són el de la Bíblia Hebrea, la llengua hebrea de la Bíblia, el grec dels LXX i la tradició oficial rabínica a l'arameu dels *Targumim*, així com de la literatura apòcrifa intertestamentària, tan important per a conèixer el context cultural bíblic de l'Antic Testament i també del Nou. També s'hi tracta de la datació dels llibres bíblics, així com de la historicitat dels reis David i Salomó i de la relació de Nehemies i Esdres amb el sionisme, entre d'altres qüestions. Heus aquí, doncs, el contingut dels capítols que basteixen aquest primer volum. Arribats a terme, ara ja únicament em resta de donar l'enhorabona a l'autor i de desitjar-ne una bona lectura al lector!

EULÀLIA VERNET I PONS
Professora d'Estudis Hebreus i Arameus
Departament de Filologia Clàssica, Romànica i Semítica
Universitat de Barcelona